

někoho z armády Iulianovy, a právě odtud musil být onen zběh. Proto mám za to, že se má překládat... *přeběhl k nim a informoval je, že po odchodu poraženého vojevůdce zůstalo s Iulianem jen třináct tisíc vojáků.* Přitom postačí posunout v latinském textu čárku za slovo *eos*. To sice neučinil Clark, ačkoli to zde *cursus planus* (xxxix) umožňuje, ale Rolfe ve svém překladu jednostranně chápání této věty ještě podtrhl svým *of his defeated leader*, ačkoli v originále je pouze *ducis fugati*. Druhá nepřesnost, hraničící až s nesrozumitelností, je v překladu XXII 3, 9. Smysl druhé části toho souvětí uvádí totiž Rolfe (II, str. 196n.) podle starších překladů (srov. např. C. Büchle) chybně v souvislost s XV 2, 4 místo s XXI 13, 16. Vcelku je ovšem Rolfeův překlad přesný a výstižný.

Clarkovo kritické vydání mělo být zakončeno podrobným indexem, ale svazek II 2 už nevyšel. Proto jsou indexy Rolfovy jakousi náhradou za tento marně očekávaný svazek. Domnívám se však, že by bylo výhodnější, kdyby byl index soustředěn v jeden celek až na konci třetího svazku. Také věcné poznámky k překladu, uváděné dole pod textem, jsou často užitečné, poněvadž místy doplňují nebo upřesňují starý komentář, který vydal r. 1818 I. A. Wagner. Jeho užívání může však vytlačit z vědecké práce teprve důkladné zpracování nové, na němž už po léta pracuje P. De Jonge, ale z jeho díla *Sprachlicher und historischer Kommentar zu Ammianus Marcellinus*, resp. *Philological and Historical Commentary on A. M.*, vyšly zatím jen čtyři sešity (roku 1935, 1939, 1948 a 1953), obsahující pouze XIV. a XV. Ammianovu knihu.

Josef Česka

Albin Lesky: Geschichte der griechischen Literatur. Francke Verlag, Bern, 1957/58, str. 823.

Nové dějiny řecké literatury z pera profesora vídeňské university A. Leského vycházely nejdříve v sešitech, jejichž obsah podrobně rozebral *Fr. Zucker* v DDL (poprvé Jhg. 78, 1957, sl. 784n.). Později vyšly samostatně v jednom mohutném svazku. Autor podává literární a zčásti i jazykový rozbor starořeckého písemnictví spolu s historickými zprávami, jež se váží k dílu anebo jeho autoru. Nejvíce se v knize ovšem uplatňuje literární hledisko. Základní rozdělení je historické, dějiny se dělí v sedm hlavních kapitol: I. *Die Überlieferung der griechischen Literatur* (13n.), II. *Die Anfänge* (18n.), III. *Das Homerische Epos* (22n.), IV. *Die Archaische Zeit* (86n.), V. *Das Zeitalter der griechischen Polis* (225n.), VI. *Der Hellenismus* (591n.), VII. *Die Kaiserzeit* (733). Jejich subkapitoly jsou sestaveny pružně podle nejpříhodnějšího hlediska, např. podle jednotlivých druhů (archaické údobí), podle času (údobí polis) anebo místa (helénismus), přičemž jsou ovšem vzata v úvahu i ostatní hlediska.

Lesky nechtěl ve svých příručních dějinách podat rozbor celé řecké literatury, nýbrž se zaměřil na ta období, případně na ty literární druhy, jež jsou nejvíce důležitá pro pozdější, zejména dnešní dobu. Tento záměr zdůrazňuje i v úvodě, kde se prohlašuje za kritického stoupence historismu, tzn., že hodnotí — a v tom je do jisté míry subjektivní prvek — autory podle jejich významu a ne rovnocenně. Nehodnotí tedy stejně např. Homéra a Musaia, ba celé římské období má právě tolik stran jako Homér. Také křesťanskou literaturu, až na řecko-židovskou, vrcholící Filonem, nepojal do svých dějin. Literární dílo chápe L. jako historický produkt určité doby, v němž je možno nalézt její obraz, neboť básník sám je utvářen podmínkami své doby (srov. v tom smyslu výklad o Aischylovi 225). Některé projevy anebo představy se mohou mnohdy objevit i vícekrát v různých dobách. V těchto případech je však shodný jen název těchto představ, kdežto jejich obsah je různý, což je dáno jejich vznikem v odlišném prostředí (např. Díké u Hesioda a Solona — 117/8). Právem proto věnuje autor těmto podmínkám náležitou pozornost. Avšak před nějakým souvislým výkladem o charakteru té které doby dává přednost tomu, že určité události, mající význam pro další výklad — ať autora (srov. 225 Aischylos) či druhu (srov. 427 Politisches Schrifttum) — vykládá v úvodě k těmto oddílům. Takto si počíná zvláště v kapitole šesté (helénismus), kde odděleně podává výklad o poměrech v Athénách (591)

a v nových kulturních střediscích (663). V některých soudech se s autorem neshodujeme. Tak silné přátelské vztahy (nikoliv erotické!) mezi ženami na Lesbu vysvětluje jako produkt své doby, vzniklý v důsledku „uzavřenosti mužské části šlechty do válečné společnosti a družiny“ (138), ač zde jde spíše o jakési residuum matriarchátu, který byl tak rozšířen u Kárů, a jehož pozůstatkem je i andreion. Neujasněnost společenského vývoje proniká zvláště ve výkladu poesie Alkaiovy. L. považuje tohoto básníka za vůdce jakési skupiny (128) a jeho tvorbu za Standesdichtung (131). Varuje před tím, abychom v Alkaiovi viděli předchůdce klasického občanského smýšlení (132), přičemž sám generalizuje (a snad i aktualizuje) úvahu: Daß, wer die Macht meint, von der Befreiung des Volkes redet, ist in allen Zeiten fester Brauch gewesen (126). Zdařilejší výklad poměrů na Lesbu podal u příležitosti rozboru válečných náleží Alkaiovy tvorby G. Michailov, jehož studie *L'Alcée et la lutte des classes au Lesbos* (GNSU, XLVI, 1949/50, str. 18 n., Sofia) autorovi unikla.

Ve shodě s tendencemi současné západní vědy, uznávající nyní v různých pojetích význam otroků v životě antické společnosti, uznává tento fakt i Lesky, aniž hovoří o otrokářské společnosti. Tak se vyjadřuje, že Sofoklův otec Sofillos děkoval za své bohatství řemeslné práci svých otroků (253) anebo vykládá, že hospodářská struktura antiky vylučovala možnost zespolečnění výroby (i když podle Oertela — 116²).

Vynikajícím způsobem se L. vyrovnal s celou moderní — ovšem západní — produkcí. Bylo by zbytečné srovnávat některé jiné pohledy s jeho názory. Dějiny se vcelku stávají spolehlivým východiskem pro další bádání, samozřejmě ovšem beroucí v úvahu i literaturu slovanskou a pokrokovou vůbec, jež L. opomíjí. Z této moderní literatury autor také převážně vychází a ve svých poznámkách odkazuje hlavně na nejnovější práce. To mu na jedné straně sice umožnilo zestručnit poznámky, avšak na druhé straně zakrývá tento způsob starší cennou literaturu. Zajímavý je jeho soud o té moderní západní literární produkci, která je prostoupena subjektivními názory. Pro jeho aktuálnost uvedme jej doslova: Unsere Zeit ist dem Geschichtlichen träge geworden, und hinter all den geistvollen Subjektivismen und oft recht schiefen Popularisierungen wird eine Scheu vor ehrlicher Auseinandersetzung und eine Verdünnung tatsächlichen Wissens erkennbar, die in beklemmender Weise an Vorgänge in der sinkenden Antike erinnert (str. 8). Ovšem ani těmto knihám L. nezůstává nic dlužen a úvahy, pokud jsou v nich živé, uvádí ve svých poznámkách.

Sám za jednu z největších obtíží při sestavování dějin řecké literatury považuje to, kterak překlenout propast mezi současnými názory badatelovými a řeckým myšlením tehdejších dob, a dále vlastní koncepci knihy. L. nechtěl přinést dílo s definitivními závěry. Často naznačuje složitost nebo nestálost problému a svůj názor výrazně odlišuje. Jeho soudy jsou uvážené a strážlivé. Autor se nenechává lehce získat pro některý názor, a spíše nechává problém otevřený anebo jen naznačuje svůj názor tak, aby čtenář mohl poznat, že jde o nedořešený problém. Takové jsou např. jeho projevy o autorství Platonových spisů. Z Listů uznává za pravé jen listy 4.—6., téměř s jistotou odmítá Druhého Alkibiada, Hipparcha, Milovníky a Theagu, Epinomidu výslovně řadí za Zákony (484). Na druhé straně se však nebojí hájit svůj názor dosti odhodlaně, jako např. v tom, že tzv. strasburský papyrus, obsahující zlomek z Archilocha (79aD) považuje za antologii, takže jednu báseň v papyru obsaženou připisuje Archilochovi, druhou Hipponaktovi (str. 106).

V některých svých úsudech autor užívá moderní literární terminologie, např. hovoří o typisaci ženských vlastností podle zvířat (108) nebo o realismu ionského básnictví (150). Ve výkladech o komedii není dost jasně řečeno, jaká je vlastně podstata staré attické komedie, protože sice popírá (399), že by byla komedií typů (Typenkomödie), ale jinde opět (221) připisuje dorské frašce to, že spíše ona je komedií typů nežli politická komedie attická. Některé úseky knihy zvláště vynikají, a to zpracování homérské poesie a antického dramatu. Zde si všimneme ve vši

stručnosti homérské poesie. Jí věnuje autor značnou pozornost, vždyť zabírá u něho téměř jednu devítinu celé knihy (str. 22—85). K jejímu zpracování byl L. připraven recensemi v Anzeigru i speciálními pracemi o nových východních eposech a o jejich významu pro Homéra a Hesioda.

V autoru Iliady vidí L. historicky existujícího básníka, jehož jméno Homéros považuje výslovně za vlastní jméno (Bürge = rukojmí, str. 44). Jeho působení klade do druhé poloviny osmého století př. n. l. Při své tvorbě autor Iliady využil už znalosti písma a tak ukončuje staletou tradici ústní slovesnosti, pěstované profesionálními pěvci (oral composition). Žil tedy básník na přelomu staré a nové doby. Hlavní úkol současného homérského bádání vidí L. v tom, stanovit poměr Iliady k oné ústní slovesnosti. V samotné Iliadě — až na Doloneiu a menší interpolace ve 2. zpěvu — vidí jednotnou báseň. Odysseiu klade do doby kolem r. 700. Její obsah — vcelku dílo jednoho básníka — vychází ze staré pověsti, k níž však přistupují ohlasy nové doby, v níž žil básník. Její děj se odehrává v pohádkové říši, takže nějaká identifikace jejích zeměpisných názvů se skutečností není možná. Jejich hledání ve skutečnosti je obdobou pátrání po Atlantidě. Pokud se týká skladby homérské společnosti, L. odmítá srovnávat homérské poměry se středověkým rytířstvím, a to proto, že homérská společnost je spjata s hospodařením na statku. Uznává však její rytířskost, zatlačující do pozadí masy, shledává v ní jisté feudální rysy a ve scéně, v níž si Priamos a Achilleus navzájem vyjadřují úctu, vidí docela počátky západní humanity (44).

Ukázali jsme na malém úseku bohatost této knihy, psané velmi jasně a hlavně úsporně. Autor váží každé slovo, avšak přitom dovede použít obrátů, které podávají situaci neobyčejně plasticky. Tak se vyjadřuje o politické elegii, jejímiž tvůrci jsou Kallinos a Tyrtaios, že žije „až do doby, kdy polis ztrácí svůj vlastní život a kdy řečník ještě nenastoupil místo básníka“ (113). Jindy zase dovede věc do značné podrobnosti, aby ukázal složitost problému (169 — výklad zlomku Korinny 2D 4 Page), avšak jindy bychom čekali přece jenom výklad širší. Tak pouhá zmínka o Ferekratově hře Krapataloi v souvislosti s fantastickými náměty čtenáři nic nepoví bez výkladu, že jde o smyšlené podsvětní peníze (398). Rozšíření by si zasloužila i celá první kapitola o dochování řecké literatury, jejíž stručnost vede až k nepřesnému spojení kulturních svazků Byzance s Itálií ve stol. 13., s přenesením řeckých literárních studií v poslední čtvrti 14. stol. na západ, jež nastalo pod tureckým tlakem na Cařihrad a jež započal Manuel Chrysoloras (16).

Vcelku je kniha vynikajícím podáním vývoje řecké literatury. Její stručnost a zároveň bohatost z ní dělají vhodnou příručku pro každého, kdo se obírá studiem řecké literatury. Práci s ní umožní i rejstřík, u obsáhlých hesel vhodně rozvedený.

Radišlav Hošek